

6-1-1985

ระบบจัดหมู่ของห้องสมุด (Classification System)

ทองหยด ประทุมวงศ์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/arj>

Part of the Education Commons

Recommended Citation

ประทุมวงศ์, ทองหยด (1985) "ระบบจัดหมู่ของห้องสมุด (Classification System)," *วารสารวิทยบริการ Academic Resources Journal*: Vol. 7: No. 1, Article 8.

DOI: 10.58837/CHULA.ARJ.7.1.8

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/arj/vol7/iss1/8>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in วารสารวิทยบริการ Academic Resources Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ระบบจัดหมู่ของห้องสมุด (Classification System)

ทองหยด ประทุมวงศ์ *

เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการด้านวิชาบรรณารักษศาสตร์ และวิชาชีพบรรณารักษ์อย่างเห็นเด่นชัด อันเป็นผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชาตลอดจนการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าและความต้องการของห้องสมุดสมัยใหม่ ซึ่งนำคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาใช้ในงานห้องสมุด เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการจัดและบริหารงานห้องสมุดให้สามารถสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของห้องสมุด นอกจากนี้แล้ว บรรดาสื่อความรู้หรือสื่อสนเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็นทรัพยากรของห้องสมุดก็ทวีขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในด้านปริมาณ รูปแบบ และเนื้อหา ประกอบกับความต้องการของผู้ใช้ก็มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมไปทั่วทุกสาขาวิชา และเน้นหนักเนื้อหาที่ลุ่มลึกเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่องานเทคนิคของห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานจัดหมู่และทำบัตรรายการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าเป็นหัวใจของงานห้องสมุด ประสิทธิภาพของงานจัดหมู่และทำบัตรรายการ จะช่วยเสริมส่งงานด้านอื่น ๆ ของห้องสมุดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้านบริการให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ได้อย่างดียิ่ง ดังนั้นการรู้จักและเข้าใจระบบจัดหมู่ จะช่วยให้บรรณารักษ์สามารถตัดสินใจเลือก ระบบจัด หมู่ให้สอดคล้องกับเนื้อหา กับหนังสือ หรือสื่อความรู้อื่น ๆ ของห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม

ห้องสมุดทุกประเภท ทุกขนาดจำเป็นต้องใช้ระบบจัดหมู่ระบบใดระบบหนึ่งจัดเก็บหนังสือเสมอ อาจเป็นระบบที่คิดขึ้นเองหรือระบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายแล้วก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้

* ทองหยด ประทุมวงศ์ M.L.S. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ใช้สามารถเลือกหนังสือเล่มที่ต้องการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ด้วยวิธีการง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน วิธีการจัดเก็บหนังสือเข้าชั้นตามลำดับเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงหนังสือได้ง่ายไม่สับสน ถือว่าเป็นการจัดหมู่หนังสือทงสัน การจัดหมู่จึงเป็นการจัดประเภทของหนังสือเพื่อให้หนังสือทุกเล่มเรียงลำดับบนชั้นตามความเหมาะสมแก่ประเภทและขนาดของห้องสมุด ระบบจัดหมู่ที่จะช่วยให้การจัดเรียงหนังสือเข้าชั้นตามลำดับไม่สับสน ก็คือระบบจัดหมู่หนังสือตามเนื้อเรื่อง (Subject Classification System)

ระบบจัดหมู่หนังสือตามเนื้อเรื่อง จะมีสัญลักษณ์เป็นตัวเลข หรือตัวอักษรอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสัญลักษณ์หลายอย่างประสมกัน แทนเนื้อเรื่องของหนังสือ จัดว่าเป็นระบบจัดหมู่หนังสือที่ดี เพราะสามารถจัดกลุ่มของหนังสือที่มีเนื้อเรื่องอย่างเดียวกันไว้ด้วยกัน สามารถจัดเก็บเข้าชั้นได้สะดวกรวดเร็ว เพราะมีสัญลักษณ์เป็นตัวกำหนดที่อยู่ของหนังสือ เมื่อมีหนังสือใหม่เพิ่มเติมเข้ามาในห้องสมุด ก็จัดเก็บเข้าที่ได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงการจัดหมู่ระบบต่าง ๆ สมควรที่จะได้ทราบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องคือความหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดหมู่โดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อนตามลำดับ

ความหมายของการจัดหมู่ คำว่า Classification ในที่นี้จะใช้เป็นภาษาไทยว่าการจัดหมู่ หมายถึงการจัดกลุ่ม หรือการแบ่งกลุ่มของบรรดาศิลปวิทยาการและสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลให้เป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นพวก หรือเป็นประเภท ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในกลุ่มเดียวกันอย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และเป็นลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ กลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างออกไป ก็จะแยกไปเป็นกลุ่มต่างหาก จึงสรุปได้ว่าการจัดหมู่คือกระบวนการรวมและแยก คือ รวมสิ่งที่เหมือนกันไว้ด้วยกัน สิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันก็จะอยู่ใกล้ ๆ กัน สิ่งที่แตกต่างกันก็จะแยกออกจากกัน ข้อสรุปนี้ถือว่าเป็นความรู้พื้นฐานของการจัดหมู่หนังสือ

ประเภทของการจัดหมู่ อาจแบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. การจัดหมู่อย่างง่าย ๆ หรือจัดตามลักษณะทั่วไป (Artificial Classification) ได้แก่การจัดกลุ่มของสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการง่าย ๆ คือ ดูจากลักษณะภายนอกที่มองเห็น เช่น สี ขนาด รูปร่าง ฯลฯ เป็นต้น การจัดหมู่แบบนี้ไม่คำนึงถึงเนื้อหาหรือลักษณะตามธรรมชาติของสิ่งที่น่าสนใจ การจัดหมู่หนังสือตามสี ตามขนาด ฯลฯ ก็รวมอยู่ในการจัดหมู่ประเภทนี้

2. การจัดหมู่ตามธรรมชาติ (Natural Classification) คือ การจัดกลุ่มของสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นหมวด เป็นหมู่ โดยพิจารณาเนื้อหา ลักษณะโครงสร้าง หรือส่วนประกอบต่าง ๆ ของสิ่งที่นำมาจัดหมู่ เช่น การจัดหมู่วิชาความรู้ (Classification of knowledge) หรือ Philosophical Classification

การจัดหมู่ทั้งสองประเภทที่กล่าวมานี้ เป็นรากฐานสำคัญของการจัดหมู่หนังสือ (Book Classification) หรือ Bibliographic Classification โดยทั่วไปแล้วระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ อาศัยหลักการจัดหมู่ทั้งสองประเภทรวมกัน เพื่อช่วยให้แผนการจัดหมู่หนังสือที่สร้างขึ้นเป็นระบบที่สมบูรณ์ที่สุด มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด

ความหมายของการจัดหมู่หนังสือ กล่าวโดยสรุป การจัดหมู่หนังสือ คือ กระบวนการในการจัดหมวดหมู่หนังสือตามเนื้อเรื่อง หรือตามรูปแบบคำประพันธ์ของหนังสือแต่ละเล่ม สุดแต่ว่าหนังสือเล่มใดมีเนื้อเรื่องหรือรูปแบบคำประพันธ์สำคัญกว่ากัน พร้อมทั้งกำหนดสัญลักษณ์แทนเนื้อหาหรือรูปแบบคำประพันธ์ไว้ที่เล่มหนังสือ เพื่อใช้เป็นเครื่องหมายแสดงแหล่งที่อยู่ของหนังสือ กล่าวโดยส่วนรวมแล้วหนังสือส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบคำประพันธ์ยกเว้นหมวดวิชาวรรณคดีเท่านั้นที่มีรูปแบบคำประพันธ์สำคัญกว่าเนื้อเรื่อง รูปแบบคำประพันธ์ที่ควรทราบได้แก่ ร้อยกรอง บทละคร นวนิยาย ความเรียง สุทรพจน์ จดหมายและล้อเลียนชวนขัน การจัดหมู่หนังสือเป็นงานหลักที่ห้องสมุดจำเป็นจะต้องกระทำ ถ้าไม่ทำก็เหมือนไม่ใช่ห้องสมุด ดังคำกล่าวของ¹ William Charles Berwick Seyers ที่ว่า “รากฐานของห้องสมุดคือหนังสือ และรากฐานของการเป็นบรรณารักษ์ ก็คือการจัดหมู่ เพราะถ้าไม่มีการจัดหมู่หนังสือ ก็ไม่มีบรรณารักษ์คนใดสามารถจัดห้องสมุดให้เป็นระบบได้”

วัตถุประสงค์ของการจัดหมู่หนังสือ วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดหนังสือเข้าชั้น
2. เพื่อใช้จัดทำบรรณานุกรมตามหมวดหมู่วิชา เช่น British National Bibliography
3. เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถเลือกหนังสือที่ตรงกับความต้องการ หรือสามารถเลือกหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการได้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการง่าย ๆ สะดวก และรวดเร็ว

¹ William Charles Berwick. *A Manual of Classification for Librarians*. 4 th. ed. London : Andre Deutsch (1975), p. 38.

4. เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้บริการทางค่านับบรรณานุกรมแก่ผู้ใช้ได้สะดวก
5. เพื่อให้ทราบปริมาณของหนังสือในแต่ละสาขาวิชาว่ามีมากน้อยเพียงไร จะได้สั่งซื้อ

ให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้

การจัดหมู่หนังสือจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ก็ต้องใช้สัญลักษณ์ที่สั้น อ่านเข้าใจง่าย เป็นเครื่องหมายประจำหนังสือ เพื่อกำหนดตำแหน่งที่อยู่ของหนังสือบนชั้น และไม่ว่าห้องสมุดจะใช้การจัดหมู่หนังสือระบบใด เก็บหนังสือไว้ในระบบชั้นเปิด หรือระบบชั้นปิดก็ตาม เครื่องมือสำคัญสำหรับค้นหาหนังสือก็คือ บัญชีรายชื่อหนังสือของห้องสมุด Library catalog ซึ่งถือเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงพื้นฐานของห้องสมุดจะต้องทันสมัยและสมบูรณ์อยู่เสมอ

แนวคิดพื้นฐานของระบบจัดหมู่หนังสือ ระบบจัดหมู่หนังสือส่วนใหญ่ยึดถือหลักการจัดหมวดหมู่ตามเหตุผล หรือตามวิชาความรู้ คือ จัดแบ่งวิชาความรู้ทั้งหมดในจักรวาลออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ จากหมวดใหญ่ (Class) ไปหาหมวดย่อย (Subclass) และแบ่งเป็นหมู่ย่อย ๆ ลงไปที่ละชั้น ๆ ตามลำดับวิชาความรู้ที่รวมอยู่ในหมวดใหญ่ หมวดย่อย หรือหมู่ย่อย ๆ นั้นจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือบางอย่างเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน กล่าวโดยทั่วไปการแบ่งหมวดหมู่วิชาความรู้ดังกล่าว เป็นการแบ่งจากหมวดหมู่ใหญ่ ซึ่งมีเนื้อเรื่องอย่างกว้าง ๆ ไปจนถึงหมู่ย่อย ๆ ซึ่งมีเนื้อเรื่องเฉพาะเจาะจง (From the general to the specific) การสร้างระบบจัดหมู่ด้วยวิธีการดังกล่าว ทำให้เกิดโครงสร้างของแผนการจัดหมู่หนังสือตามลำดับชั้น (Hierarchy) ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในระหว่างหมวดใหญ่หมวดย่อย และหมู่ย่อย ๆ คือ หมวดใหญ่แต่ละหมวดต่างก็มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน (coordinate) หมวดย่อยแต่ละหมวดต่างก็มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน และมีเนื้อหาเป็นส่วนย่อย (Subordinate) ของหมวดใหญ่ หมู่ย่อยแต่ละหมู่ต่างก็เป็นเนื้อเรื่องย่อยของหมู่ย่อยเหนือขึ้นไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การจัดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ ซึ่งแบ่งวิชาความรู้ออกเป็นลำดับชั้น คือ การแบ่งครั้งที่หนึ่งเป็นหมวดใหญ่ 10 หมวด แบ่งครั้งที่สองเป็น 100 หมวดย่อย แบ่งครั้งที่สามเป็น 1000 หมู่ย่อย และแบ่งต่อไปเป็นทศนิยม ซึ่งมีที่ตำแหน่งก็ได้ คือ เป็นทศนิยมไม่รู้จบดังตัวอย่าง

การแบ่งครั้งที่ 1	600	เทคโนโลยี
การแบ่งครั้งที่ 2	620	วิศวกรรมและการและเรื่องที่เกี่ยวข้อง
การแบ่งครั้งที่ 3	621	ฟิสิกส์ประยุกต์

ทศนิยม	621.3	อิเล็กทรอนิกส์และสาขาวิศวกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
	6.38	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และวิศวกรรมการสื่อสาร
	6.381	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์
	.3819	พัฒนาการเฉพาะด้าน
	.38195	คอมพิวเตอร์

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงนี้จะเห็นได้ว่า ได้มีการแบ่งเนื้อหาจากหมวดใหญ่ๆ คือ 620 ไปจนถึงเนื้อเรื่องย่อยที่เฉพาะเจาะจง ถึงคอมพิวเตอร์ รวม 8 ลำดับชั้น

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ในการแบ่งเนื้อหาวิชาความรู้ในแต่ละหมวดนั้นอาจแตกต่างกัน ดังเช่น เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม อาจแบ่งย่อยเนื้อหาออกไปตามสำนัก ตามรูปทรง ตามยุคสมัย หรือตามประเภทของอาคาร ส่วนวรรณคดี ก็อาจแบ่งเนื้อหาออกไปตามภาษาของชาติต่าง ๆ เช่น วรรณคดีอังกฤษ วรรณคดีไทย ฯลฯ หรือตามรูปแบบคำประพันธ์ เช่น ร้อยกรอง บทละคร ฯลฯ เป็นต้น การแบ่งหมวดหมู่วิชาความรู้ต่างๆ ในแต่ละระบบ จำเป็นต้องมีสัญลักษณ์แทนเนื้อหาของวิชาความรู้ตามหมวดหมู่ต่างๆ ซึ่งเรียกว่า Notation ซึ่งมีอยู่หลายแบบ

สัญลักษณ์ (Notation) แผนการจัดหมู่แต่ละระบบ ใช้สัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายประจำหรือแทนหมวดหมู่ต่างๆ ตั้งแต่หมวดใหญ่จนถึงหมวดย่อยที่สุด สัญลักษณ์ที่ใช้มักเป็นตัวเลขหรือตัวอักษร หรือใช้ทั้งสองอย่างประกอบกัน แบ่งได้หลายประเภทดังนี้

1. สัญลักษณ์บริสุทธิ์ (Pure notation) คือ สัญลักษณ์ที่ใช้เพียงตัวเลข หรือตัวอักษรอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น สัญลักษณ์ของระบบทศนิยมคิวอี้ ซึ่งเป็นตัวเลขล้วน ๆ

2. สัญลักษณ์ประสม (Mixed notation) คือ สัญลักษณ์ที่มีหลายอย่างประสมกันเช่น มีทั้งตัวอักษรและตัวเลข ตัวอย่างเช่น สัญลักษณ์ของระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

3. สัญลักษณ์ที่แสดงลำดับชั้น (Hierarchical notation) เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างของการจัดหมู่ซึ่งเป็นไปตามลำดับชั้นของการจัดแบ่งเนื้อหาวิชาจากหมวดใหญ่ไปจนถึงหมวดวิชาที่เฉพาะเจาะจง ได้แก่สัญลักษณ์ของระบบทศนิยมคิวอี้

4. สัญลักษณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา (Expressive notation) ได้แก่ สัญลักษณ์ของระบบทศนิยมสากล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงทั้งลำดับชั้น และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา

5. สัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องช่วยความจำ (Mnemonic Aids) หมายถึงสัญลักษณ์อย่างเดียวกันใช้แทนความหมายเหมือนกันตามหมวดหมู่ต่างๆ เช่น สัญลักษณ์ที่แสดงภาษาแสดงประเทศ แสดงรูปแบบคำประพันธ์และแสดงรูปแบบมาตรฐานของภาษา ตามระบบทศนิยมคือ

ระบบจัดหมู่หนังสือตามเนื้อเรื่อง ระบบจัดหมู่หนังสือตามเนื้อเรื่องมีกำเนิดขึ้นในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ระบบที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายได้แก่ ระบบทศนิยมคือ ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ระบบทศนิยมสากล และระบบไมล์แพร่หลายนักได้แก่ระบบซัทเจทท์ ระบบบลิส และระบบโคลอน

ประเภทของระบบจัดหมู่หนังสือ ระบบจัดหมู่หนังสือแบ่งออกได้หลายอย่าง ทั้งขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแบ่ง ถ้าแบ่งตามประเภทของเนื้อหาของระบบจัดหมู่ ก็แบ่งได้ 2 ประเภทดังนี้

1. ระบบจัดหมู่หนังสือทั่วไป (General classification) เป็นระบบจัดหมู่ที่ครอบคลุมวิชาความรู้ทั้งหมดในจักรวาล ไม่ว่าจะป็นความรู้ในอดีต ปัจจุบัน หรือวิชาความรู้ที่จะเกิดขึ้นใหม่ๆ ในอนาคต ระบบจัดหมู่ประเภทนี้จะเว้นที่ไว้สำหรับเติมวิชาความรู้ใหม่ๆ ไว้ เช่น ระบบทศนิยมคือ

2. ระบบจัดหมู่เฉพาะวิชา (Special classification) เป็นระบบจัดหมู่หนังสือที่ครอบคลุมเนื้อหาเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น ระบบจัดหมู่หนังสือเฉพาะวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของโซเฟีย เอช กลิดเคน ระบบจัดหมู่หนังสือด้านวิชาแพทย์ของหอสมุดแพทย์แห่งชาติอเมริกัน ระบบจัดหมู่หนังสือกฎหมายของ เจ. อาร์. เรอ ซิลเลอร์ แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เป็นต้น

ถ้าแบ่งตามหลัก หรือวัตถุประสงค์ในการสร้างแผนการจัดหมู่ก็อาจแบ่งได้ 2 ประเภท เช่นเดียวกัน คือ

1. ระบบจัดหมู่ที่เป็นแผนการจัดหมู่แบบครอบจักรวาล(Enumerative classification) คือ กำหนดสัญลักษณ์แทนเนื้อหาวิชาความรู้ต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ และเว้นที่ว่างไว้สำหรับเพิ่มเติมสัญลักษณ์แทนเนื้อหาวิชาความรู้ที่เกิดขึ้นในอนาคต ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และระบบทศนิยมดิวอี้เป็นตัวอย่างที่ดีของระบบจัดหมู่แบบนี้

2. ระบบแฟเซ็ท หรือ ฟาเซ็ท (Faceted classification) เป็นระบบจัดหมู่หนังสือแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ คือ แยกแ่งมุมต่าง ๆ ของเนื้อหาพื้นฐาน (basic class) ออกเป็นด้านต่าง ๆ หรือแ่งมุมต่าง ๆ แล้วนำเอาแ่งมุมหรือด้านต่าง ๆ ของเนื้อหาพื้นฐานมาสังเคราะห์เข้าเป็นเลขหมู่ ระบบจัดหมู่แบบนี้เป็นระบบจัดหมู่ที่ทันสมัย แต่ก็มีสัญลักษณ์ที่ยืดยาวไม่สู้สะดวกในการใช้เท่าไรนัก เช่น ระบบโคลอน

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการจัดหมู่สมัยใหม่เน้นในด้านการวิเคราะห์แฟเซ็ท การวิเคราะห์เนื้อเรื่องออกเป็นส่วน ๆ ให้สอดคล้องกับแต่ละสาขาวิชา จะช่วยแก้ปัญหาในการจัดหมวดหมู่หนังสือและเอกสารที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันได้ดีพอสมควร เพราะหนังสือและวัสดุการอ่านต่าง ๆ มีเนื้อหาที่สัมพันธ์กันหลายวิชา (interdisciplinary works) ระบบโคลอนเป็นตัวอย่างของการจัดหมู่ระบบนี้

เกณฑ์การเลือกระบบจัดหมู่หนังสือที่ดี

1. ขอบเขต ระบบจัดหมู่ที่ดีต้องมีขอบเขตครอบคลุมเนื้อหาวิชาความรู้อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะ เป็นระบบเฉพาะวิชาหรือระบบทั่วไป
2. มีความยืดหยุ่น คือ สามารถเพิ่มเติมเนื้อหาวิชาความรู้ใหม่ ๆ ได้ โดยไม่เสียลำดับของเนื้อหาวิชา
3. มีการจัดลำดับหมวดหมู่ตามลำดับเหตุผล คือ การแบ่งหมวดหมู่ใหญ่ และหมวดหมู่ย่อย ๆ ต้องมีความสัมพันธ์กัน และลดหลั่นลงไปตามลำดับไม่สับสน
4. มีสัญลักษณ์ คือ เครื่องหมายที่ใช้แทนเนื้อหาของความรู้ สัญลักษณ์อาจเป็นตัวเลขหรือตัวอักษร หรือ จะเป็นเครื่องหมายอื่นใดก็ตาม ต้องสั้นกระชับรัด อ่านเข้าใจง่าย และควรมีสัญลักษณ์ช่วยความจำ

5. มีตารางช่วย เพื่อใช้ประกอบในการจัดหมวดหมู่หนังสือให้ละเอียดปลีกย่อยลงไป
ได้ แต่ควรเป็นตารางช่วยที่ใช้ได้กับหมวดหมู่ต่าง ๆ และมีความหมายคงที่ เช่น ตารางเลขแบ่ง
ย่อยมาตรฐานของระบบทศนิยมทวิวิธี
6. คำหรือหัวเรื่องที่ใช้แทนเนื้อหาวิชาในหมวดหมู่ต่าง ๆ ของระบบจัดหมู่ ต้องเป็น
คำที่แสดงความหมายเด่นชัด และเข้าใจง่าย
7. มีหมวดหมู่ทั่วไป สำหรับหมวดหมู่หนังสือที่ไม่อาจจัดไว้ในหมวดอื่น ๆ ได้
8. ครรชนี ควรเป็นครรชนีที่ช่วยให้การค้นหาเลขหมู่เป็นไปได้ด้วยความสะดวก คำ
ที่นำมาใช้ในครรชนีควรสอดคล้องกับที่ใช้ในแผนการจัดหมู่
9. มีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่ใช้ได้สะดวก

ระบบจัดหมู่หนังสือที่ควรทราบ

ระบบจัดหมู่ที่ควรทราบ ก็คือระบบจัดหมู่ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย
ได้แก่ระบบทศนิยมทวิวิธี และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งบรรณารักษ์ไทยส่วนใหญ่ก็คงจะ
รู้จักและใช้ได้มีอยู่แล้ว ลองเปรียบเทียบเลขหมู่ระบบทศนิยมทวิวิธีในหน้า 70-71 กับระบบหอสมุด
รัฐสภาอเมริกันต่อไป

SOCIAL SCIENCES (GENERAL)

Periodicals. Serials

1	.A 1-2	Polyglot
	.A3-z	American and English
3		French
5		German
7		Italian
8		Other languages, A-Z
9		Yearbooks

Societies

- 10 International
- 11 American and English
- 13 French
- 15 German
- 17 Italian
- 19 Other languages, A–Z

Congresses

- 21 International
- 22 American and English
- 23 French
- 25 German
- 27 Italian
- 29 Other languages, A–Z

Collected works (nonserial)

- 31 Several authors
- 33 Individual authors
- 35 Addresses, essays, lectures

Dictionaries. Encyclopedias

- 40. A2 General works
- .A3–Z Polyglot
- American and–English
- 41 American and English
- 43 French
- 45 German

ระบบจัดหมู่ที่น่าสนใจอีกระบบหนึ่ง คือ ระบบทศนิยมสากล (Universal Decimal classification) ซึ่งเป็นระบบจัดหมู่ที่เหมาะสมกับห้องสมุดเฉพาะในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพราะมีเลขหมู่ที่ละเอียด และปรับปรุงแก้ไขให้ทันกับความก้าวหน้าของวิชาดังกล่าวอยู่เสมอ ห้องสมุดโดยเฉพาะในอังกฤษและประเทศในยุโรปนิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง นอกจากจะใช้จัดหมู่หนังสือแล้ว ยังใช้จัดเอกสารและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ได้ดี

ผู้ให้กำเนิดระบบทศนิยมสากล คือ Paul Otlet กับ Henri La Fontaine ชาวเบลเยียม โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจาก เมลิว คิวอี้ เพราะระบบนี้มีพื้นฐานจากระบบทศนิยมคิวอี้ โดยยึดหลักการที่ดีของระบบทศนิยมไว้ตัดข้อบกพร่อง และเพิ่มเติมสิ่งที่เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น

ลักษณะที่สำคัญ ๆ ของระบบทศนิยมสากล

1. ประกอบด้วยตารางเลขหมู่ และ ตารางช่วย ตารางเลขหมู่คล้ายคลึงกับตารางเลขหมู่ของระบบทศนิยม คือ หมวดใหญ่เหมือนกัน แต่ใช้เลขตัวเดียวแทน ตัดเลข 00 ออก เช่น หมวด 000 หมวด 100 หมวด 200 ฯลฯ ใช้เลข 0,1,2 ตามลำดับ ส่วนหมวดย่อยอาจแตกต่างกันบ้าง และใช้เลข 2 ตัวแทน ตัดเลข 0 ตัวสุดท้ายออก เช่น 010,110,130 ฯลฯ จะตัดเลข 0 ออกไป 1 ตัว เหลือ 01, 11,13 เป็นต้น ตัวอย่างหมวดใหญ่และหมวดย่อยมีดังนี้

- 5 คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ
- 51 คณิตศาสตร์
- 52 ดาราศาสตร์
- 53 ฟิสิกส์และกลศาสตร์
- 54 เคมี ผลึกวิทยา โลหวิทยา
- 55 ธรณีวิทยา อุตุนิยมวิทยา
- 56 วิชาซากดึกดำบรรพ์
- 57 ชีววิทยา มานุษยวิทยา
- 58 พฤกษศาสตร์
- 59 สัตววิทยา

ตารางช่วย ประกอบด้วยเครื่องหมายต่อไปนี้

+ (บวก) ใช้เชื่อมวิชา 2 วิชา ที่อยู่ในหนังสือเล่มเดียวกัน เช่น 59 + 636 = สัตววิทยาและการเพาะเลี้ยงสัตว์ 622 + 669 = เหมืองแร่และโลหะวิทยา

/ (ทับ) ใช้ในความหมายว่าเริ่มจากเรื่องอะไร ถึงเรื่องอะไร เช่น 626/628 หมายความว่ามีส่วน 626 และ 627 และ 628

: (โคลอน) ใช้ในกรณีที่หนังสือมีเนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกันระหว่าง 2 หรือ 3 วิชา เช่น 17: 7 คือ จริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับศิลปะ

= (เท่ากับ) เครื่องหมายแสดงภาษา เช่น 959.3 = 20 ประวัติศาสตร์ไทย เขียนเป็นภาษาอังกฤษ

(o) (ศูนย์ในวงเล็บ) แสดงรูปแบบของหนังสือ เช่น (02) เป็นหนังสือตำรา (03) เป็นพจนานุกรม (05) เป็นวารสาร

() (วงเล็บ) เครื่องหมายบอกสถานที่ เช่น 385 (42) หมายถึง การรถไฟ ของอังกฤษ

(=) (เท่ากับในวงเล็บ) บอกเชื้อชาติและสัญชาติ เช่น (= 96) คือชาวแอฟริกัน “ ” (อัญประกาศ) เป็นเครื่องหมายบอกยุคสมัย เช่น “19” หมายถึง คริสตศตวรรษที่ 20

A/z (อักษร A-Z) การใช้ตัวอักษรประกอบส่วนใหญ่ใช้ในหมวดชีวประวัติและวรรณคดี อาจใช้ตัวเลขแสดงลำดับที่ได้ด้วย

.o (จุดศูนย์) แสดงความเห็น (Point of view) การเรียงลำดับของเครื่องหมายในเลขเรียกหนังสือ

1. + หรือ / แสดงวิชา
2. : และ [] แสดงความเกี่ยวข้อง
3. = แสดงภาษา
4. (o) แสดงลักษณะวิชา
5. (1/9) แสดงสถานที่

6. (=) แสดงเชื้อชาติ
7. “ ” แสดงยุคสมัย
8. A/z 1- เรียงลำดับอักษรหรือเลขที่
9. .0 แสดงความเห็น

ลักษณะเด่น ๆ ของระบบทศนิยมสากล

1. เป็นระบบสากล ไม่เน้นประเทศใดประเทศหนึ่ง
2. มีรากฐานมาจากระบบทศนิยมคือ ผู้คุ้นเคยกับระบบทศนิยมมาแล้วจะเข้าใจได้ง่าย
3. มีเครื่องหมายต่าง ๆ ช่วยให้การจัดเนื้อหาของหนังสือเฉพาะเจาะจงในแง่มุมต่าง ๆ

ได้ละเอียด

4. ยืดหยุ่นได้ดี สามารถนำไปดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับวัสดุชนิดต่าง ๆ ของห้องสมุด
5. สัญลักษณ์ของระบบก็เข้าใจง่ายเพราะเป็นตัวเลขกับเครื่องหมาย เป็นที่รู้จักกัน

อย่างแพร่หลาย

6. เน้นการแบ่งหมวดหมู่หนังสือที่แสดงแง่มุมเฉพาะของหนังสือแต่ละวิชา (Facet)
7. เหมาะสำหรับใช้ในห้องสมุดเฉพาะ
8. มีแผนการจัดหมู่ให้เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของห้องสมุด
9. มีเครื่องช่วยค้นหาเลขหมู่ที่ดี
10. มีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

สรุป ระบบทศนิยมสากล เป็นระบบจัดหมู่หนังสือที่สามารถจัดหมู่หนังสือได้ทุกเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือซึ่งนับว่าสอดคล้องกับหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ มีแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นลักษณะของงานที่สัมพันธ์กันระหว่างวิชา แต่สัญลักษณ์หรือเลขหมู่ที่ใช้นี้ก็ยาวไม่กระตือรือร้น

รายละเอียดเกี่ยวกับระบบจัดหมู่ของห้องสมุดที่กล่าวมานี้ สรุปง่าย ๆ ได้ 2 ประเด็น และเกี่ยวข้องกับบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้คิดสร้างระบบจัดหมู่ (Classificationist) กับผู้ทำการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด (Classifier) คือ ผู้ใช้ระบบจัดหมู่ ดังนั้นความหมายที่เฉพาะเจาะจงของการจัดหมู่หนังสือก็คือการจัดหมู่วิชาความรู้ทั้งหมด หรือเฉพาะวิชาออกไปตามลำดับเหตุผล หรือ

ศิลปการจัดลำดับหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับแผนการจัดหมู่หนังสือระบบที่ห้องสมุดเลือกใช้ และขอสรุปว่าไม่มีระบบจัดหมู่หนังสือระบบใดที่ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุดด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็ระบบจัดหมู่แบบประเพณีนิยม (Traditional classification) หรือระบบจัดหมู่สมัยใหม่ (Modern classification) ต่างก็มีลักษณะเด่นและลักษณะด้อยด้วยกันทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

- Buchanan, Brian. *Theory of Library Classification*. London: Clive Bingley, (1979)
- Foskett, A.C. *The Subject Approach to Information*. 4th ed. London: Clive Bingley, (1982)
- Painter, Ann F., ed. *Reader in Classification and Descriptive Cataloging*. Washington D.C.: NCR, 1972.
- Sayers, William Charles Berwick. *A Manual of Classification for Librarians*. 4th ed. London: Andre Deutsch (1975)
- Wynar, Bohdan S. *Introduction to Cataloging and Classification*. 6th ed. Littleton, Colo: Libraries Unlimited, 1980.